

هو الحکیر الخلیع

خردنامه صدر

فصلنامه علمی-پژوهشی فلسفه اسلامی

سال ۲۰، شماره ۴؛ پیاپی ۸۰

صاحب امتیاز، مدیر مسئول و سردبیر:

آیت الله سید محمد خامنه‌ای

هیئت تحریریه

آیت الله سید محمد خامنه‌ای..... رئیس بنیاد حکمت اسلامی صدرا

دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی..... استاد دانشگاه تهران

دکتر احمد احمدی..... استاد دانشگاه تهران

دکتر غلامرضا اعوانی..... استاد دانشگاه شهید بهشتی

دکتر رضا داوری اردکانی..... استاد دانشگاه تهران

دکتر کریم مجتهدی..... استاد دانشگاه تهران

دکتر سید مصطفی محقق داماد..... استاد دانشگاه شهید بهشتی

دکتر مقصود محمدی..... دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی، کرج

ویراستار..... دکتر مقصود محمدی

مدیر اجرایی..... مهدی سلطانی گازار

مترجم انگلیسی..... دکتر رؤیا خوئی

ویراستار انگلیسی..... دکتر علی نقی باقرشاهی

ناشر: بنیاد حکمت اسلامی صدرا

شاپا: ۰۸۷۴ - ۱۵۶۰

نشانی: تهران، بنیاد حکمت اسلامی صدرا

صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۶۹۱۹

دورنگار: ۸۸۴۹۳۸۰۳

تلفن: (مقالات) ۸۸۱۵۳۲۲۱

اشتراک و فروش) ۸۸۱۵۳۵۹۴

پست الکترونیک: siprin@mullasadra.org

پایگاه اینترنتی: www.mullasadra.org



فهرست مطالب

سرمقاله..... ۳

نظم هستی و بایستی؛ کتاب تکوین و کتاب تدوین..... ۵

دکتر سید مصطفی محقق داماد

رابطه وجود با ماهیت در حکمت متعالیه..... ۱۳

دکتر مقصود محمدی

نوآوریهای منطقی فارابی و نقش او در اشاعه و تحول منطق

ارسطویی در جهان اسلام..... ۲۵

اکبر فایذی، دکتر سید احمد حسینی

عقلانیت ایمان در اندیشه علامه طباطبایی..... ۳۹

محمد پورعباس، دکتر محمدحسین خوانین زاده

تأثیر نظریه «حرکت جوهری» بر اندیشه کلامی ملاصدرا... ۵۷

مهدی گنجور، دکتر مجید صادقی حسن آبادی، دکتر

محمد بیدهندی، دکتر فروغ السادات رحیم پور

تحلیل و ارزیابی مبانی و براهین تشکیک خاصی وجود..... ۷۷

عصمت همتی، دکتر علی اله بداشتی

موت اختیاری در رساله الاصول العشره شیخ نجم الدین کبری... ۹۵

علیرضا جوانمردی ادیب، دکتر عبدالرضا مظاهری

خلاصه سخنرانیهای برگزیده نوزدهمین همایش بزرگداشت

حکیم صدرا المتألهین شیرازی (ملاصدرا)..... ۱۱۷

۱. بنابر تأییدیه شماره ۳/۱۳۷۰۸۵ مورخه ۹۱/۰۷/۰۲، از

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری خردنامه صدرا دارای

درجه علمی - پژوهشی است.

۲. خردنامه صدرا در پایگاه‌های زیر نمایه میشود:

- پایگاه استنادی علوم اسلامی؛ ISC

- پایگاه مجلات تخصصی فلسفه جهان؛

Philosopher's Index

- بانک اطلاعات نشریات کشور؛ Magiran

- پایگاه مجلات تخصصی نور؛ Noormags

- پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی؛ SID

راهنمای تدوین مقاله

- خردنامه صدرا بطور تخصصی فقط مقالاتی را که مربوط به حوزه فلسفه و علوم عقلی، مستدل و مستند به منابع معتبر باشد، برای چاپ میپذیرد.
- مقالات ارسالی باید مبتنی بر تحقیق و حاوی نکته‌ی بدیع و ابتکاری باشد، از نظم و انسجام منطقی لازم برخوردار باشد و اصول نگارش و اصالت زبان فارسی در آن بدقت رعایت شود.
- مقالات باید دارای چکیده (حدود ده سطر) و کلیدواژگان (حداکثر ده واژه) بوده و چکیده و کلیدواژگان انگلیسی نیز به آن ضمیمه شده باشد.
- لطفاً در ابتدای مقاله، عنوان مقاله، نام نویسنده، رتبه علمی و محل فعالیت (هرکدام بدو زبان فارسی و انگلیسی) و نیز نشانی بصورت دقیق در برگه‌ی جداگانه ذکر گردد.
- چنانچه مقاله برگرفته از پایان‌نامه یا طرح پژوهشی باشد یادآوری آن در ابتدای مقاله الزامی است.
- مقالات به رایانامه (ایمیل) مجله ارسال گردد. حتماً مرقوم شود «مربوط به خردنامه صدرا».
- رعایت اصول نشانه‌گذاری و ذکر نامهای غیرفارسی بزبان اصلی و نیز برجسته کردن نقل قولها ضروری است.
- مقالات ارسالی نباید قبلاً در جایی بچاپ رسیده باشد و ارسال آن نیز برای خردنامه صدرا تعهدی نسبت به چاپ ایجاد نمیکند اما خردنامه از حق تجدید چاپ و نیز نشر مقالاتی که پس از داوری دقیق و تأیید هیئت تحریریه بچاپ برسد، بصورت‌های رایج دیگر بزبان فارسی و دیگر زبانها برخوردار خواهد بود.
- مقالات ارسال شده بهیچ وجه مسترد نخواهد شد.
- خردنامه صدرا در ویرایش مطالب با حفظ محتوا و مفاد آزاد است.
- مسئولیت محتوا و مضمون مقالات بعهده مؤلف است و چاپ آن در این فصلنامه تنها برای عرضه و تلاقی افکار است و دلیل بر تأیید آن نیست.
- ارجاع به آثار ملاصدرا باید منطبق بر چاپ بنیاد حکمت اسلامی صدرا باشد.

شیوه ارجاعات

- ارجاعات در خردنامه صدرا بصورت پاورقی است؛ با ذکر نام خانوادگی نویسنده، نام کتاب، شماره جلد، شماره صفحه.
- در مواردی که بلافاصله به منبع قبلی ارجاع داده شود از کلمه همان و شماره صفحه و در صورتی که شماره صفحه نیز یکی باشد از واژه همانجا استفاده شود.
 - در مورد مجلات و مجموعه مقالات عنوان مقاله ذکر گردد.
 - در ارجاع به منابع غیرفارسی، عنوان اصلی کتاب ذکر شود. بجای واژه‌های همان و همانجانب نیز بترتیب از علامتهای *ibid* و *idem* (بصورت ایتالیک) استفاده شود.
 - در فهرست منابع، مشخصات کامل کتاب‌شناسی هر منبع بصورت زیر فهرست گردد:
— کتابها: نام خانوادگی مولف، نام مولف. عنوان کتاب (بصورت سیاه و ایتالیک)، مترجم، محل نشر، ناشر، سال نشر.
مثال: مطهری، مرتضی، مسئله شناخت، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۰.
— مجلات: نام خانوادگی مولف، نام مولف. «عنوان مقاله» (داخل گیومه)، نام مجله (بصورت سیاه و ایتالیک) سال، شماره مجله، سال نشر.
مثال: اعوانی، غلامرضا. «چرا ملاصدرا را صدرالمتألهین نامیده‌اند؟»، خردنامه صدرا، ۲، ۱۱، ۱۳۸۴.
— مجموعه مقالات: نام خانوادگی مولف، نام مولف، «عنوان مقاله» (داخل گیومه)، عنوان کتاب (بصورت سیاه و ایتالیک)، گردآورنده یا ویراستار، محل نشر، ناشر، سال نشر.
مثال: ابراهیمی دینانی، غلامحسین، «جایگاه ملاصدرا در فرهنگ علوم عقلی»، مکتب ملاصدرا و فلسفه‌های غربی، زیر نظر سیدمحمد خامنه‌ای، تهران، بنیاد حکمت اسلامی صدرا، ۱۳۸۵.
— در مورد منابع غیر فارسی نیز بهمین شیوه عمل شود.



پدیده‌های اجتماعی را گاهی به عوارض جسمانی تن انسانی تشبیه و تطبیق کرده‌اند؛ مثلاً تعارض و تضاد امزجة اربعة را که سعدی درباره آن میگوید: «گریکی زین چهار شد غالب – جان شیرین درآید از قالب»، میتوان به تعارض و تضاد بین نهادهای عمده جامعه تشبیه کرد و نتیجه گرفت که بر اثر سلطه ناهنجار و نامتعادل یکی از قوای جسمانی بر دیگر قوا، بدنه اجتماع دچار بحران یا مشکلات و نابسامانی‌هایی خواهد شد و سلامت آن در خطر خواهد افتاد.

از نهادهای عمده جامعه، یکی اقتصاد است که کارکرد آن خونرسانی به اعضای بدنه اجتماع و نهادهای دیگر است و مانند قلب، نقش مهمی در حیات و سلامت جامعه دارد. دیگر از این نهادها، فرهنگ و نیز علوم انسانی است که سازنده اندیشه جامعه میباشد و نقش مغز را نسبت به جامعه دارد. در کنار این دو نهاد، نهادهایی چون دفاع و سیاست و خانواده و غیر اینها هم هست که نقش آنها – ضمن انجام اهداف بخش خود – حمایت و دفاع از فرهنگ و اندیشه و در واقع روح جامعه و حیات واقعی آن میباشد.

نهاد اقتصاد در جامعه که به تولید و کار و آموزش فناوری و تقویت بنیه جامعه میپردازد، صرفاً دارای جنبه مادی است و اقتصاد بر خلاف نظریه نادرست کمونیستی سوسیالیستی، زیر بنای جامعه نیست بلکه خود آن، فرع و روبنا و مبتنی بر عواطف و اندیشه و عقیده و دین و ایدئولوژی مردم، و خلاصه معلول اندیشه فلسفی است که همه آنها حکم «انگیزه» را برای عمل اقتصادی دارند.

روشن است که قصور و نقصان و ضعف «انگیزه» (یعنی فرهنگ و اندیشه و حتی جهانبینی فلسفی) به اقتصاد و پدیده‌های اقتصادی از هر قبیل - بویژه در فناوری - زیان وارد می‌سازد و آن را بیمار نموده یا به عوامل تخریبی و مضر برای جامعه تبدیل می‌سازد.

پس اقتصاد هر جامعه به نهادی زیربنایی نیاز دارد تا بتواند وظیفه خود را بهتر انجام دهد؛ همانگونه که بسیاری از نهادهای اجتماعی دیگر در نظام و بافت طبیعی جامعه، برای سلامت و بقای خود نیازمند فرهنگ هستند و باید نیاز فرهنگ را مرتفع سازند تا در نتیجه، خود آنها از سلامت خارج نشوند و مزاج جامعه بیمار نگردد.

متأسفانه از پدیده‌های خطرناک و بد روزگار ما که گاه در کشاکشی به بهانه تنگنای مالی دولت و ضعف بودجه عمومی پیش می‌آید، عطف توجه نهاد اقتصاد - که خورسان مغز و اندامهای اجتماعی است - بجای خدمت‌رسانی به نهاد اصیل و عمده فرهنگ و اندیشه، به امور فرعی و کم‌ثمر است که گاه نام آنرا عمران یا هنر یا سیاست می‌گذارند. در این جبهه مسلط اقتصاد، عناصر و ارکان فرهنگ جامعه تضعیف و مورد تعلیق و تعطیل و گاه نابودی قرار می‌گیرند؛ همانکه همواره هدف دشمنان بین‌المللی بوده و در راستای سیاستهای تخریبی اصول و عناصر فرهنگی کشور اسلامی و انقلابی ما قرار داشته و دارد.

در کشوری که گاه مبالغه هنگفت خرج امور زاید و غیرضروری میشود و طرحهایی دست دوم و غیرضرور، بودجه را میبلعد، گاه دیده میشود که مؤسسات فلسفی و علمی و تحقیقاتی یا آموزشی از بودجه یا کمک مالی عمومی محروم میمانند که نتیجه آن، حصول آرزوهای دشمنان و تعطیل خدمات فرهنگی و تربیتی و علمی و بین‌المللی است و عناصر فرهنگی را که روح‌رسان نهادها و بخشهای دیگر اجتماعی هستند، بسود دشمنان ملی و اعتقادی ما از بین میبرد. نام این پدیده را باید غلبه اقتصاد بر فرهنگ گذاشت؛ دو نهادی که هر دو به هم نیاز دارند و ضعف فرهنگ که رأس جامعه است، موجب ضعف دیگر ارکان و نهادها میگردد. از خردمندان و اندیشمندان دایره حکومت انتظار می‌رود که دور از وساوس سیاسی، بر روی این نقطه مهم تمرکز و تدبر کنند و به زبانی که این غفلت به سلامت جامعه وارد می‌سازد، اندکی تأمل و تدبر نمایند.